

RAPORTI I VLERËSIMIT TË NDIKIMIT	
EMËRTIMI I PROPOZIMIT TË POLITIKËS	Projektligji “Për kujdesin alternativ në familje në Republikën e Shqipërisë”
MINISTRIA UDHËHEQËSE	Ministria e Shëndetësisë dhe Mirëqenies Sociale
FAZA E POLITIKËS/VLERËSIMIT TË NDIKIMIT	Zhvillim/Konsultim
BURIMI I PROPOZIMIT TË POLITIKËS	VKM nr. 736, datë 13.12.2023, Udhërrëfyesi për Shtetin e së Drejtës (Grupkapitulli I “Themelorët”),
DIREKTIVË/RREGULLORE E BE-së	Nuk bazohet te transpozimi i akteve të BE
PUBLIKIMET DHE STRATEGJITË E LIDHURA	Strategjia Kombëtare për Mbrojtjen Sociale 2024-2030 Agjenda Kombëtare për të Drejtat dhe Mbrojtjen e Fëmijëve 2021 - 2026
DATA E KONSULTIMIT PUBLIK	03.10.2025 31.10.2025
DATA E VLERËSIMIT TË NDIKIMIT	
A E KA SHQYRTUAR KRYEMINISTRIA VLERËSIMIN E NDIKIMIT? NËSE PO, JEPNI DATËN E SHQYRTIMIT	JO
NUMRI I VLERËSIMIT TË NDIKIMIT	
TE DHËNA KONTAKTI (EMRI, E-MAIL, NUMRI I TELEFONIT TË PERSONIT TË KONTAKTIT)	Znj. Ervina Lila ervina.lila@shendetesia.gov.al Tel - 0693620066
PJESA 1: PËRMBLEDHJE EKZEKUTIVE (maksimumi 2 faqe)	
PËRKUFIZIMI I PROBLEMIT <i>Cili është problemi në shqyrtim dhe cilat janë shkaqet e tij? Jepni arsyet e nevojës së ndërhyrjes së qeverisë. (jo më shumë se 10 rreshta)</i> Në mungesë të një kuadri të posaçëm ligjor, kujdesi alternativ për fëmijët pa kujdes prindëror apo në rrezik për ta humbur atë, është i fragmentar dhe mbështetet kryesisht në institucione rezidenciale, të cilat nuk mundësojnë jetesën e fëmijës në një mjedis familjar dhe si rrjedhojë nuk i garantojnë gjithmonë fëmijës zhvillimin dhe mbrojtjen në përputhje me interesin e tij më të lartë. Ndërhyrja ligjore është e domosdoshme për të përmbushur detyrimet që burojnë nga Konventa e OKB-së për të Drejtat e Fëmijës (nenet 20–21) dhe Udhëzimi i OKB-së për Kujdesin Alternativ të Fëmijëve, të cilat theksojnë të drejtën e çdo fëmije për t’u rritur në një mjedis familjar të sigurt dhe të qëndrueshëm. Republikës së Shqipërisë i kërkohet të realizojë reformat e nevojshme për përmirësimin e kujdesit ndaj fëmijëve edhe në kuadër të procesit të integritimit. Marrëveshja e Stabilizim-Asociimit në fuqi që prej 2009, neni 80 ‘Për bashkëpunimin në politikën sociale’, Raportet vjetore të BE-së në kuadër të kapitullit 23 dhe 19 kanë nënvizuar rëndësinë e forcimit të sistemit të mbrojtjes së fëmijëve në Shqipëri si pjesë e procesit integrues. Shteti shqiptar, me VKM nr. 736, datë 13.12.2023, Udhërrëfyesi për Shtetin e së Drejtës (Grupkapitulli I “Themelorët”), ka ndërmarrë angazhime për garantimin e të drejtave themelore të fëmijëve, mbrojtjen e tyre nga dhuna, dhe sigurimin e një sistemi të fortë social e institucional që promovon interesin më të lartë të fëmijës.	

Në këtë kontekst, është detyrim institucional edhe zbatimi i masave të përcaktuara në Strategjinë Kombëtare të Mbrojtjes Sociale 2024–2030 dhe Agjendën Kombëtare për të Drejtat dhe Mbrojtjen e Fëmijëve 2021–2026, të cilat theksojnë domosdoshmërinë e zhvillimit të një sistemi gjithëpërfshirës dhe të qëndrueshëm të kujdesit alternativ, të bazuar në familje dhe komunitet, si parakusht për garantimin e mbrojtjes efektive të çdo fëmije.

OBJEKTIVAT

Cilat janë objektivat dhe rezultatet e synuara të propozimit? (jo më shumë se 7 rreshta)

Objektivat e synuar nëpërmjet kësaj politike janë:

- krijimi i një sistemi të qëndrueshëm dhe të rregulluar për kujdesin alternativ në familje, në përputhje me Konventën e OKB-së për të Drejtat e Fëmijës dhe Udhëzimet e OKB-së për Kujdesin Alternativ;
- garantimi i një mbrojtje dhe zhvillimi të fëmijës në një mjedis familjar të sigurt, duke reduktuar varësinë nga institucionet rezidenciale;
- përmbushjen e Planit Kombëtar për Transformimin e Përkujdesit Shoqëror Rezidencial për Fëmijët drejt shërbimeve alternative për fëmijën dhe familjen 2025-2027 duke mundësuar kalimin e qëndrueshëm të fëmijëve nga kujdesi rezidencial drejt shërbimeve alternative me bazë familjare, të cilat janë cilësore, gjithëpërfshirëse dhe të orientuara nga interesi më i lartë i fëmijës;
- forcimi i mbështetjes prindërore dhe parandalimi i ndarjes nga familja biologjike; rritja e numrit të familjeve kujdestare të licencuara dhe të trajnuara; ngritja e mekanizmave të monitorimit, inspektimit dhe raportimit; sigurimi i mbështetjes financiare dhe sociale për fëmijët dhe familjet kujdestare; si dhe harmonizimi i praktikave me standardet ndërkombëtare dhe procesin e integritetit në BE. Deri në fund të vitit 2026 rreth 133 familje kujdestare profesionale.

OPSIONET E POLITIKAVE

Cilat janë opsionet kryesore të politikave? Duhet të bëni krahasimin e avantazheve/përfitimeve kryesore dhe të disavantazheve/kostove të opsioneve të mundshme. (jo më shumë se 7 rreshta)

Për të përcaktuar opsionin më të mirë për zgjidhjen e problematikave të mësipërme janë marrë në shqyrtim opsionet e mëposhtme:

Opsioni 1 - ruajtja e *status quo*-së.

Aktualisht, kujdestaria familjare në Shqipëri nuk është e rregulluar nga një ligj i posaçëm, por nga një akt nënligjor - VKM nr. 149/2018, e miratuar në zbatim të Ligjit nr. 121/2016 “Për shërbimet e kujdesit shoqëror në RSH” dhe VKM nr. 578, datë 03.10.2018, e miratuar në zbatim të Ligjit nr. 18/2017 “Për të drejtat dhe mbrojtjen e fëmijës”. Kjo formë kujdesi ka filluar tashmë të zbatohet në vend duke shënuar një hap të parë drejt zhvillimit të këtij mekanizmi si alternativë ndaj kujdesit rezidencial.

Megjithatë, mungesa e një kuadri ligjor të plotë dhe të qëndrueshëm e bën këtë opsion të brishtë nga pikëpamja institucionale dhe rregullatore. Vijimi i zbatimit të kujdestarisë familjare vetëm mbi bazën e akteve nënligjore do të sillte pasiguri në praktikë, si në aspektin e garantimit të të drejtave të fëmijës ashtu edhe në mbështetjen e kujdestarëve. Si rrjedhojë, kjo situatë pengon ndërtimin e një sistemi mirëfunksionues për mbrojtjen e fëmijëve, në përputhje me parimin e interesit më të lartë të fëmijës dhe standardet ndërkombëtare të kujdesit alternativ.

Opsioni 2 - Një nga opsionet e mundshme do të ishte bërja e ndryshimeve në ligjin nr. 121/2016 “Për shërbimet dhe kujdesin shoqëror në Republikën e Shqipërisë” dhe në ligjin nr. 18/2017 “Për të drejtat dhe mbrojtjen e fëmijës”. Megjithatë, ky opsion nuk do të sillte ndryshimet thelbësore të nevojshme për ndërtimin e një sistemi të qëndrueshëm të kujdestarisë familjare.

Ndryshimet e tilla do të rrezikonin të deformonin qëllimet dhe strukturën konceptuale të të dy ligjeve, të cilat trajtojnë institute të ndryshme të përkujdesit dhe mbrojtjes sociale. Përfshirja e dispozitave të

detajuar mbi kujdestarinë familjare në këto ligje do të kërkonte një qasje të ngjashme edhe për format e tjera të kujdesit social ndaj fëmijëve, duke e bërë kështu legjislacionin të ngarkuar, të fragmentuar dhe më pak funksional. Prandaj, ndryshimet brenda këtyre ligjeve nuk përbëjnë qasjen më të përshtatshme për krijimin e një kuadri të plotë dhe koherent ligjor për kujdestarinë familjare. Zgjidhja më efektive do të ishte hartimi i një ligji të veçantë, që adreson në mënyrë tërësore parimet, procedurat, standardet dhe përgjegjësitë institucionale për këtë formë kujdesi alternativ.

Opsioni 3 - Hartimi i një ligji të ri

Ky opsion parashikon krijimin e një kuadri të ri ligjor dhe rregullator të veçantë për kujdestarinë familjare, si një nga format e përkujdesit social që garanton mbrojtjen e fëmijëve në një mjedis familjar. Ky është opsioni më i përshtatshëm dhe më i qëndrueshëm, pasi do të mundësonte ndërtimin e një baze të qartë, gjithëpërfshirëse dhe të harmonizuar për organizimin, standardet dhe mbikëqyrjen e kujdestarisë familjare në nivel kombëtar dhe vendor.

Duke qenë se kujdestaria familjare tashmë në një formë të kufizuar njihet dhe zbatohet në vend si dhe do të ketë një transferim të burimeve financiare nga kujdesi rezidencial në familje, kostot e implementimit të sistemit të ri ligjor nuk do të jenë ndjeshëm më të larta sesa ato që shoqërojnë zbatimin e kuadrit aktual. Megjithatë, një ligj i posaçëm është i domosdoshëm për të garantuar zhvillimin e një sistemi funksional dhe afatgjatë të kujdesit alternativ familjar, në përputhje me standardet ndërkombëtare dhe me objektivat kombëtare për forcimin e mbrojtjes së fëmijëve në Shqipëri.

ANALIZA E NDIKIMEVE

Cilat janë ndikimet e opsionit të preferuar? Kjo duhet të përshkruajë ndikimet në mënyrë sasiore (monetare) dhe cilësore (narrative) mbi buxhetin dhe grupet e tjera të prekura. (jo më shumë se 10 rreshta)

Opsioni i preferuar është Opsioni 3.

Ky projektligj pritet të krijojë përmirësime në drejtimet e mëposhtme:

- Vendos interesin më të lartë të fëmijës në qendër: Projektligji e përcakton qartë parimin e interesit më të lartë të fëmijës si udhërrëfyes për çdo vendimmarrje. Ai garanton që fëmijët pa kujdes prindëror ose në rrezik ta humbin atë, të rriten në një mjedis familjar të sigurt, të qëndrueshëm dhe përfshirës, duke shmangur izolimin dhe stigmatizimin. Kjo i jep prioritet zhvillimit të shëndetshëm fizik, emocional dhe social të fëmijëve.
- Zhvillon kujdesin alternativ familjar si opsion më të mirë kundrejt kujdesit institucional: Projektligji synon të eliminojë varësinë nga institucionet rezidenciale, të cilat nuk arrijnë të ofrojnë një mjedis mjaftueshëm të ngrohtë dhe të personalizuar për fëmijët. Ai promovon kujdesin alternativ profesional (nga familje të trajnuara e licencuara) dhe kujdesin vullnetar nga familjet e afërta ose komuniteti, duke krijuar një qasje më humane, afektive dhe afatgjatë në përkujdesjen ndaj fëmijëve.
- Projektligji për kujdesin alternativ në familje rregullon në mënyrë të plotë ofrimin e kujdesit për fëmijët pa kujdes prindëror ose në rrezik për ta humbur atë, duke vendosur standarde të qarta për garantimin e interesit më të lartë të fëmijës. Ai përcakton objektin, qëllimin dhe fushën e zbatimit të shërbimit, si dhe kategoritë e fëmijëve që përfitojnë nga ky kujdes, në përputhje me Konventën e OKB-së për të Drejtat e Fëmijës dhe Udhëzimet e OKB-së për Kujdesin Alternativ të Fëmijëve.
- Ligji rregullon llojet e kujdesit alternativ – profesional dhe vullnetar – duke vendosur kriteret për përzgjedhjen, trajnimin dhe licencimin e familjeve kujdestare, si dhe procedurat për vendosjen, mbikëqyrjen dhe përfundimin e kujdestarisë. Ai krijon mekanizma të qartë për identifikimin e rasteve, marrjen e vendimeve, përgatitjen e fëmijës për vendosje dhe për hartimin e planeve individuale të kujdesit, duke siguruar një proces të strukturuar dhe transparent.

- Rregullon të drejtat dhe detyrimet e fëmijës, të familjes kujdestare dhe të familjes biologjike, duke garantuar të drejtën e fëmijës për pjesëmarrje, arsim, shëndet, privatësi dhe ruajtjen e lidhjeve familjare, përveç rasteve kur kjo bie ndesh me interesin e tij më të lartë. Po ashtu, ai përcakton mekanizma ankimi dhe masa administrative për rastet e shkeljes së detyrimeve ligjore nga familjet kujdestare apo punonjësit përgjegjës.
- Siguron mbështetje financiare dhe shoqërore: një pjesë thelbësore e projektligjit lidhet me financimin dhe mbështetjen për fëmijët dhe familjet kujdestare. Ai përcakton mënyrat e financimit nga buxheti i shtetit, njësitë e vetëqeverisjes vendore dhe burime të tjera të ligjshme, duke përfshirë pagesa mujore, sigurime shëndetësore dhe shoqërore për kujdestarët profesionalë, si dhe masa mbështetëse për mirëqenien e fëmijës. Kjo rrit qëndrueshmërinë e sistemit dhe inkurajon familjet të marrin përsipër kujdesin, duke ulur rrezikun e braktisjes në këtë shërbim të kujdesit social për fëmijët për arsye ekonomike. Mbështetja financiare për fëmijët dhe familjet kujdestare ka disa efekte pozitive të pritshme, përfshirë:
 - Fëmijët në kujdestari të cilët rriten në një mjedis familjar dhe kanë kujdes cilësor kanë gjasa të kenë rezultate më të mira arsimore, shëndetësore dhe të integrohen më mirë në jetën ekonomike e sociale si të rritur, duke rritur probabilitetin për një jetesë të mirë, produktivitet më të lartë dhe kontribut në ekonomi, duke rritur vlerën e shtuar gjatë jetës së tyre.
 - Ul shpenzimet sociale për buxhetin në të ardhmen, duke ulur probabilitetin e papunësisë, varfërisë dhe rënies në konflikt me ligjin për të miturit pa kujdes prindëror ose të rritur në institucione
 - Në planin dhjetëvjeçar, ky model injekton pagesa direkte për familjet kujdestare profesionale dhe shpenzime ushqimore për fëmijët në kujdestari (në familje kujdestare profesionale dhe me lidhje gjaku), të cilat përbëjnë një burim të rëndësishëm të ardhurash për familje me status të brishtë ekonomik, si edhe një efekt multiplikator nëpërmjet rritjes së konsumit dhe taksave indirekte që i kthehen buxhetit.
- Rrit transparencën dhe llogaridhënien: Përmes ngritjes së një Regjistri elektronik kombëtar për kujdesin alternativ, projektligji siguron mbledhjen, raportimin dhe publikimin e të dhënave në mënyrë të strukturuar. Kjo nxit transparencën në përzgjedhjen e familjeve kujdestare, në menaxhimin e rasteve dhe në përdorimin e fondeve, duke krijuar gjithashtu mekanizma ankimi për fëmijët dhe palët e përfshira.
- Krijon mekanizma monitorimi dhe inspektimi: Projektligji vendos standarde të detajuara për monitorimin dhe inspektimin e familjeve kujdestare dhe të strukturave shtetërore përgjegjëse. Këto mekanizma sigurojnë që fëmijët të mbrohen nga abuzimi, neglizhenca ose shkelja e të drejtave, si dhe që cilësia e shërbimit të rishikohet rregullisht në përputhje me standardet kombëtare dhe ndërkombëtare.
- Fuqizon bashkëpunimin ndërinstitutional: Projektligji detyron bashkëpunim të ngushtë ndërmjet bashkive, shërbimeve sociale, institucioneve arsimore e shëndetësore, organeve të drejtësisë dhe organizatave të shoqërisë civile. Kjo garanton një qasje të koordinuar dhe gjithëpërfshirëse, duke i ofruar fëmijës mbështetje të integruar për edukimin, shëndetin, sigurinë dhe zhvillimin e tij.

ARSYETIMI I OPSIONIT TË PREFERUAR

Shpjegoni arsyet për zgjedhjen e opsionit të preferuar. Ju lutemi jepni nëse është e mundur koston dhe përfitimin me vlerë të përcaktuar monetare. (jo më shumë se 7 rreshta)

Hartimi i ligjit të ri, është më i përshtatshëm, përderisa qëllimi është të amendohen disa aspekte të ligjit që nuk prekin thelbin e tij.

Kostot e lidhura me zbatimin e ligjit përfshijnë kryesisht pagat mujore për kujdestarët profesionalë (të përllogaritura në nivelin e pagës minimale për familjet kujdestare profesionale për fëmijët në përgjithësi dhe në nivelin e pagës mesatare për grupprofesionin për familjet kujdestare për fëmijët me aftësi të kufizuar); si edhe pagesa mujore për shpenzimet për çdo fëmijë (për shpenzime ushqimore) dhe pagesa vjetore për çdo fëmijë (për shpenzime veshmbathjeje, shkollore e të tjera).

Opsioni 1: Paga minimale në fuqi në vitin 2024

Kostoja nominale do të ishte 1,5 miliardë lekë për periudhën 2026- 2035. Vlera prezente aktuale e kostos në total (me një faktor zbritjeje 5% në vit) arrin në 1,14 miliardë lekë. Vlera prezente aktuale e përfitimeve, në formën e transfertave financiare për familjet dhe fëmijet; taksa indirekte të kthyera në buxhetin e shtetit dhe efekt multiplikator për shkak të konsumit të rritur (me faktor zbritjeje 5%, i cili aplikohet zakonisht për përfitimet sociale) janë 1,7 miliardë lekë. Vlera aktuale neto në këtë opsion (Përfitimet aktuale – kosto aktuale) është 561 milionë lekë, duke dëshmuar për një efekt pozitiv të politikës.

Kosto nominale për periudhën e PBA-së 2026- 2028 është 365 milionë lekë dhe mbulohet nga buxheti i alokuar për Programin Buxhetor “Përkujdesi Social”, sipas tavane buxhetore të miratuara nga Ministria e Financave.

Opsioni 2: Paga minimale në nivelin 50 000 lekë (bruto) e pritshme nga viti 2026

Kostoja do të ishte 1,66 miliardë lekë për periudhën 2026- 2035. Vlera prezente aktuale e kostos në total (me një faktor zbritjeje 5% në vit) arrin në 1,25 miliardë lekë. Vlera prezente aktuale e përfitimeve, në formën e transfertave financiare për familjet dhe fëmijet; taksa indirekte të kthyera në buxhetin e shtetit dhe efekt multiplikator për shkak të konsumit të rritur (me faktor zbritjeje 5%, i cili aplikohet zakonisht për përfitimet sociale) janë 1,87 miliardë lekë. Vlera prezente neto aktuale në këtë opsion (Përfitimet aktuale – kosto aktuale) është 618 milionë lekë, duke dëshmuar për një efekt pozitiv të politikës.

Kosto nominale për periudhën e PBA-së 2026- 2028 është 401,4 milionë lekë, dhe mbulohet nga buxheti i alokuar për Programin Buxhetor “Përkujdesi Social”, sipas tavane buxhetore të miratuara nga Ministria e Financave.

Opsioni 3: Paga minimale në nivelin 50 000 lekë (bruto) e pritshme nga viti 2026, duke llogaritur edhe përfitimet e pritshme nga rritje e mirëqenies dhe produktivitetit të fëmijëve përfitues

Kostoja do të ishte 1,66 miliardë lekë për periudhën 2026- 2035. Vlera prezente aktuale e kostos në total (me një faktor zbritjeje 5% në vit) arrin në 1,25 miliardë lekë. Vlera prezente aktuale e përfitimeve, në formën e transfertave financiare për familjet dhe fëmijet; taksa indirekte të kthyera në buxhetin e shtetit dhe efekt multiplikator për shkak të konsumit të rritur (me faktor zbritjeje 5%, i cili aplikohet zakonisht për përfitimet sociale) janë 1,87 miliardë lekë (si në opsionin 2). Përtej periudhës 10-vjeçare, po të përllogariten përfitimet nga arsimimi, shëndeti dhe aktiviteti ekonomik i fëmijëve kur të rriten (duke presupozuar një periudhe pune 40 vjeçare për çdo fëmijë dhe një shpërndarje normale të fitimeve të tyre në të ardhmen sipas kategorive të të ardhurave), efektin multiplikator në ekonomi përmes uljes së shpenzimeve sociale, rritjes së konsumit dhe taksave direkte e indirekte, vlera prezente aktuale e përfitimeve nga ky program përllogaritet në 21,3 miliardë lekë (në 50 vjet) për rreth 600 fëmijë përfitues në dhjetëvjeçarin 2026-2035. Vlera aktuale neto në këtë opsion (Përfitimet aktuale – kosto aktuale) është 21,3 miliardë lekë, ndërsa raporti kosto përfitim është 1:17. Pra, për çdo 100 lekë të shpenzuar në këtë program, shoqërisë do t'i kthehen 1 700 lekë përgjatë ciklit të jetesës së këtyre fëmijëve.

Kosto nominale për periudhën e PBA-së 2026- 2028 është 401,4 milionë lekë, dhe mbulohet nga buxheti i alokuar për Programin Buxhetor “Përkujdesi Social”, sipas tavane buxhetore të miratuara nga Ministria e Financave.

KONSULTIMI

Jepni një përmbledhje të çdo konsultimi të kryer (me kë dhe si jeni konsultuar? (jo më shumë se 5 rreshta)

Gjatë kësaj periudhe paraprake të ideimit dhe hartimit të projektligjit janë realizuar një sërë takimesh konsultuese, si vijon:

- me përfaqësues të organizatave të shoqërisë civile për hartimin e projektligjit të kujdesit alternativ më 05 qershor 2025 dhe 19 Shtator 2025
- me anëtarët e grupit teknik të punës për ndryshimet në ligjin 121/2016 dhe akteve nënligjore në zbatim të tij, me qëllim hartimin e projektligjit të kujdesit alternativ dhe hartimin e planit të procesit të transformimit të qendrave rezidenciale të përkujdesit shoqëror për fëmijë 2025-2027. Këto takime kanë qenë vijuese dhe online më 30 maj 2025.
- me përfaqësues të institucioneve të ndryshme qendore dhe vendore, më 16 Shtator 2025

Projektligji u vendos për konsultim publik nga data 10.10.2025 deri 31.10.2025, në linkun: <https://konsultimipublik.gov.al/Konsultime/Detaje/878>

ZBATIMI DHE MONITORIMI

Si do të organizohen zbatimi dhe monitorimi? (jo më shumë se 5 rreshta)

Në kuadër të zbatimit të kësaj politike të propozuar, parashikohet të nxirren akte nënligjore, VKM dhe udhëzues i ministrit përgjegjës për çështjet sociale që rregullojnë:

- a. licencimin e familjeve që ofrojnë kujdes alternativ profesional në familje (miratimi me vendim të Këshillit të Ministrave);
- b. procedurat dhe instrumentet për vlerësimin periodik të situatës së fëmijës së vendosur në shërbimin e kujdesit alternativ në familje;
- c. procedurat e referimit dhe menaxhimit të rasteve të fëmijëve në nevojë për kujdes alternativ në familje;
- d. vlerësimin, procedurën dhe vendimin për vendosjen në kujdes alternativ në familje;
- e. përgatitjen e fëmijës për vendosje në kujdes alternativ në familje;
- f. organizimin, funksionimin dhe qasjen në regjistrin e kujdesit alternativ në familje;
- g. monitorimit të situatës së fëmijës të vendosur në kujdes alternativ në familje;
- h. masën e financimit për kujdesin alternativ në familje dhe rregullat e përfitimit të financimit;
- i. organizimin dhe funksionimin e komisionit për shqyrtimin e ankesave në bashki dhe për procedurën e shqyrtimit të ankesave;
- j. standardet e ofrimit të shërbimit të kujdesit alternativ në familje.

Për zbatimin dhe monitorimin e këtij projektligji ngarkohen:

- a. njësitë/punonjësit e mbrojtjes së fëmijës dhe njësitë e vlerësimit të nevojave dhe referimit në nivel vendor dhe strukturat e mbrojtjes sociale në bashki;
- b. Shërbimi Social Shtetëror;
- c. Agjencia Shtetërore për të Drejtat dhe Mbrojtjen e Fëmijës;
- d. Inspektoriat përgjegjës për çështjet sociale;
- e. Ministri përgjegjës për çështjet sociale.

PJESA 2: BAZA KRYESORE E ANALIZËS DHE E PROVAVE

Historik

Jepni kontekstin e politikës.

Programi Politik Qeverisës 2025-2029 identifikon familjen dhe fëmijët si përparësi të politikave sociale. Shtylla III “Mirëqenie për të gjithë” e programit qeverisës thekson se mirëqenia shihet si e drejtë për çdo shqiptar. Shqipëria 2030 projektohet si një vend me fytyrë njerëzore dhe institucione që punojnë për qytetarin. Pika 3.3. e Shtyllës III të programit qeverisës, “Familja, politikat sociale dhe strehimi” synon një sistem social gjithëpërfshirës e të qëndrueshëm, ku familja është në qendër dhe mbrohen më të brishtët. Programi qeverisës parasheh rritjen e masave për mbrojtjen e fëmijëve dhe përmirësimin e shërbimeve sociale për familjet në nevojë.

Strategjia Kombëtare e Mbrojtjes Sociale 2024–2030, miratuar me VKM nr. 152, datë 13.3.2024, përcakton zhvillimin e një sistemi gjithëpërfshirës dhe të qëndrueshëm të shërbimeve për fëmijët pa kujdes prindëror, duke promovuar kujdestarinë alternative si një formë prioritare të mbrojtjes së fëmijës dhe si mjet për reduktimin e institucionalizimit. Dokumenti Strategjik i Mbrojtjes Sociale 2024-2030 synon kujdes social për çdo individ në nevojë, duke garantuar jetesë dinjitoze, në një mjedis mundësues dhe fuqizues, përgjatë ciklit të jetës. Agjenda Kombëtare për të Drejtat e Fëmijëve 2021–2026, miratuar me VKM nr. 659, datë 3.11.2021 “Për miratimin e Agjendës Kombëtare për të Drejtat e Fëmijëve 2021–2026”, e hartuar në përputhje me Strategjinë e Këshillit të Europës për të Drejtat e Fëmijëve 2022–2027, përfshin në masën II.2.1.a Hartimin dhe miratimin e ligjit, “Për kujdesin alternativ”, në kuadër të përmirësimit të kornizës ligjore në sistemin e mbrojtjes, kujdesit të fëmijëve dhe sistemit të drejtësisë”.

Marrëveshja e Stabilizim-Asociimit (MSA), në fuqi që prej 2009, në nenin 80 të saj ‘Për bashkëpunimin në politikën sociale’ nxit zhvillimin e politikave sociale dhe shëndetësore, me vëmendje të veçantë për mbrojtjen e grupeve vulnerabël si fëmijët. Udhërrëfyeni për Shtetin e së Drejtës miratuar me VKM nr. 736, datë 13.12.2023 (Grupkapitulli I “Themelorët”), nënvizon angazhimin e shtetit shqiptar për garantimin e të drejtave themelore të fëmijëve, mbrojtjen e tyre nga dhuna, dhe sigurimin e një sistemi të fortë social e institucional që promovon interesin më të lartë të fëmijës. Në seksionin e të drejtave themelore të këtij Udhërrëfyeni përfshin edhe angazhimet specifike për të drejtat e fëmijëve. Këto qëllime konfirmohen nga masat konkrete të parashikuara në Udhërrëfyeni:

- Garantimi i të drejtës për rritje në familje dhe deinstitutionalizimi: Udhërrëfyeni parashikon finalizimin e deinstitutionalizimit të fëmijëve pa kujdes prindëror, duke u siguruar që fëmijët të kalojnë nga institucionet drejt mjediseve familjare dhe komunitare. Masat e përcaktuara synojnë mirëqenien dhe tranzicionin e suksesshëm të fëmijëve drejt kujdesit familjar, si dhe zgjerimin e shërbimeve alternative në komunitet. Ky është një hap i rëndësishëm drejt garantimit të interesit më të lartë të fëmijës, që është të rritet në një mjedis sa më pranë një familjeje.
- Parandalimi i dhunës ndaj fëmijëve: Një prioritet tjetër i udhërrëfyenis është forcimi i mbrojtjes së fëmijëve nga çdo formë dhune. Dokumenti përfshin masa për uljen e rasteve të dhunës dhe abuzimit, përmirësimin e politikave të sigurisë (p.sh. kundër abuzimit seksual online) dhe forcimin e kapaciteteve të Policisë e institucioneve të drejtësisë për të reaguar ndaj dhunës ndaj fëmijëve. Kjo tregon qartë se shteti shqiptar ka theksuar në këtë udhërrëfyeni detyrimin për të mbrojtur fëmijët nga dhuna, si pjesë e reformave themelore të integritetit.
- Fuqizimi i sistemit institucional të mbrojtjes së fëmijëve: Udhërrëfyeni “Themelorët” parashikon masa për forcimin e strukturave të mbrojtjes së fëmijës, si p.sh. rritjen e numrit të njërive të mbrojtjes së fëmijëve dhe bashkëpunimin ndërmjet institucioneve lokale, shëndetësore, arsimore dhe OJF-ve, për të siguruar një qasje të integruar dhe gjithëpërfshirëse në mbrojtjen e fëmijëve.

Në vijim të Planit Kombëtar të Deinstitutionalizimit 2020–2023, të miratuar me Vendim të Këshillit të Ministrave nr. 706, datë 09.09.2020, “Për miratimin e Planit Kombëtar të Deinstitutionalizimit 2020–2022 dhe të Planit të Veprimit për zbatimin e tij”, është hedhur baza për ndërtimin e një sistemi të integruar, funksional dhe gjithëpërfshirës të përkujdesjes sociale, të bazuar në parimet e deinstitutionalizimit dhe mbështetjes në komunitet. Ky plan përbën një hap të rëndësishëm drejt transformimit të modelit të kujdesit nga ai rezidencial në një sistem shërbimesh alternative, të orientuara drejt fëmijës dhe familjes.

Në vijim të këtij procesi, në vitin 2025 është hartuar Plan Kombëtar për Transformimin e Përkujdesit Shoqëror Rezidencial për Fëmijët drejt Shërbimeve Alternative për Fëmijën dhe Familjen 2025–2027, i cili përbën projekt–planin kombëtar të deinstitutionalizimit të kujdesit për fëmijët. Ky dokument përcakton objektiva të qarta për përfundimin e procesit të deinstitutionalizimit të kujdesit për fëmijët në sistemin publik të përkujdesit brenda vitit 2027, në përputhje me standardet ndërkombëtare të kujdesit alternativ dhe me parimin e interesit më të lartë të fëmijës.

Ky kuadër strategjik parashikon në mënyrë të veçantë transformimin e 7 institucioneve publike të përkujdesit rezidencial për fëmijët në shërbime komunitare dhe familjare, si dhe hartimin e planeve të veçanta të deinstitutionalizimit për fëmijët me aftësi të kufizuara që aktualisht trajtohen në sistemin publik të kujdesit. Zbatimi i këtyre masave synon të garantojë që çdo fëmijë, pavarësisht aftësive, të gëzojë të drejtën për t’u rritur në një mjedis familjar mbështetës dhe gjithëpërfshirës, duke forcuar njëkohësisht rolin e institucioneve vendore dhe të komunitetit në mbrojtjen dhe përkujdesjen afatgjatë.

Shqipëria ka ratifikuar që në vitin 1992 Konventën për të Drejtat e Fëmijëve të OKBsë. Në kuadër të punës së posacme për të drejtat e fëmijëve, OKB ka miratuar Udhëzuesin për Kujdesin Alternativ për Fëmijët (Guidelines for the Alternative Care of Children, 2009) i cili përcakton parime dhe rregulla themelore për kujdesin alternativ në familje. Ky kuadër ndërkombëtar është pjesë e legjislacionit vendas në Shqipëri, në respektim të Kushtetutës së vendit në fuqi.

Legjislacioni vendas që adreson aspekte që lidhen me kujdestarinë alternative në familje për fëmijët pa kujdes shoqëror është i gjerë, i hartuar në kohë të ndryshme.

Ky kuadër përfshin ligjet si më poshtë:

- Kodi i familjes, i ndryshuar;
- Kodi i Procedurës Civile, i ndryshuar;
- Ligji nr. 121/2016, “Për shërbimet dhe kujdesin shoqëror në Republikën e Shqipërisë”;
- Ligji nr. 18/2017 “Për të drejtat dhe mbrojtjen e fëmijës”;
- Ligji nr. 9695, datë 19.3.2007 “Për procedurat e birësimit dhe Komitetin Shqiptar të Birësimit, i ndryshuar;
- Ligji për masa ndaj dhunës në marrëdhëniet familjare, nr. 8153, datë 18.12.2006, i ndryshuar;
- Ligji nr. 8153, datë 3.10.1996, “Për statusin e jetimit”.

Kodi i Familjes, i ndryshuar¹ është ligji bazë në të cilin bazohet gjykatat dhe institucionet në marrjen e vendimeve për kujdestarinë alternative për fëmijët. Ky ligj nuk reflekton zhvillimet e standardeve ndërkombëtare në këtë fushë, detyrimet që burojnë nga konventat e ratifikuara nga shteti shqiptar pas miratimit të Kodit të Familjes, zhvillimet e familjes gjatë dy dekadave të fundit dhe nevojat që dalin në praktikën e përditshme në lidhje me kujdestarinë alternative. Kodi i Procedurës

¹ Kodi i Familjes është miratuar në vitin 2004 dhe ka ndryshuar në vitin 2015.

Civile, i ndryshuar² rregullon procedurën për vendosjen në kujdestari të fëmijës, gjykatën kompetente për vendosjen ose heqjen e kujdestarisë si dhe për heqjen ose kthimin e përgjegjësisë prindërore. Ligji nr. 121/2016 “Për shërbimet dhe kujdesin shoqëror në Republikën e Shqipërisë” dhe ligji nr. 18/2017 “Për të drejtat dhe mbrojtjen e fëmijës” janë ligjet që adresojnë kujdestarinë alternative për fëmijët. Këto ligje përbëjnë bazën e pjesës më të madhe të akteve nënligjore që rregullojnë aspekte me rëndësi të kujdestarisë alternative. Disa akte nënligjore në fuqi janë miratuar në bazë dhe në zbatim të ligjeve të mëparshme, të shfuqizuara, por ligjvënësi ka lejuar të mbeten në fuqi, për aq kohë sa nuk bien ndesh me dy ligjet e sipërcituara.³

Këto ligje kanë krijuar edhe një tërësi mekanizmesh këshillimore dhe koordinuese institucionale. Strukturat për të drejtat dhe mbrojtjen e fëmijës janë përcaktuar në ligjin nr.18/2017 (neni 34). Organizimi dhe funksioni i strukturave përgjegjëse, procedurat e ofrimit të shërbimeve të përkujdesjes shoqërore për fëmijët pa mbështetje prindërore, dokumentacioni, etj., janë të parashikuara kryesisht në akte nënligjore. Mekanizmat institucionale që veprojnë në këtë fushë përfshijnë:

- Ministrin përgjegjës për çështjet sociale
- Këshillin Kombëtar për të Drejtat dhe Mbrojtjen e Fëmijës
- Agjencinë Shtetërore për Mbrojtjen dhe të Drejtat e fëmijës (ASHMDF)
- Shërbimin Social Shtetëror (SHSSH) dhe drejtoritë rajonale të tij
- Inspektoratin për Shërbimet Shoqërore (ISHS)
- Strukturat vendore të shërbimeve sociale dhe të mbrojtjes së fëmijëve.

Siç shihet, kuadri politik prej vitesh kërkon rregullimin e kujdesit alternativ si një nga format thelbësore të mbrojtjes dhe kujdesit social ndaj fëmijëve, ndërkohë që kuadri ligjor ende nuk e adreson plotësisht dhe me instrumentet e nevojshme rregullatore këtë fushë. Sistemi duhet të zhvillohet ekskluzivisht në përputhje me standardet ndërkombëtare, duke garantuar që kujdesi për fëmijët pa kujdes prindëror të realizohet kryesisht përmes formave të kujdesit familjar dhe komunitar. Vetëm në raste të jashtëzakonshme, kur kujdesi në familje nuk është i mundur, kujdesi rezidencial mund të përdoret si zgjidhje e përkohshme dhe për një periudhë sa më të shkurtër, deri në gjetjen e një alternative të përshtatshme familjare. Kjo qasje siguron respektimin e parimit të interesit më të lartë të fëmijës dhe ndërtimin e një sistemi të qëndrueshëm dhe gjithëpërfshirës të mbrojtjes së fëmijëve në vend.

Problemi në shqyrtim

- 1. Përshkruani natyrën e problemit.*
- 2. Identifikoni shkaqet e problemit.*
- 3. Përshkruani shtrirjen e problemit.*
- 4. Identifikoni grupet e prekura nga ky problem - qeveria/biznesi/shoqëria civile/qytetarët.*
- 5. Vlerësoni nëse problemi mund të trajtohet ose jo përmes një ndryshimi të politikave.*

² Ligj nr. 8116, datë 29.3.1996 “Kodi i Procedurës Civile i Republikës së Shqipërisë”, i ndryshuar.

³ Ky konstatim bazohet në analizën e faqeve zyrtare të instiucioneve përgjegjëse për hartimin e politikave të mbrojtjes së fëmijës, adresimin e tyre në disa dokumente strategjike që datojnë dy vitet e kaluara.

Në Shqipëri ka një numër rastesh të fëmijëve të cilët janë në nevojë për mbrojtje dhe kujdes shoqëror. Një Raport i “Hartëzimi i Shërbimeve Sociale në Shqipëri” i vitit 2025 tregon se sot në Shqipëri ofrojnë shërbime të përkujdesit shoqëror 439 ofrues ose 13 % më shumë se sa në vitin 2023, të cilët sigurojnë funksionimin e 1.669 shërbimeve të përkujdesit shoqëror ose 56% më shumë se sa në vitin 2023 për 50,000 përfitues, individë në nevojë (11% më shumë se sa në vitin 2023). Përsa i takon të dhenave të Fondit Social, deri më sot janë ngritur 84 shërbime të financuara me rreth 40.000 përfitues, krahasuar me 14 shërbime për rreth 7.000 përfitues në vitin 2019 kur filloi si proces funksionaliteti i këtij mekanizmi.

Analiza e tipologjive të ofruesve tregoi se “Qendra Komunitare” përbëjnë pjesën më të konsiderueshme, 22%, duke iu shërbyer 28% të përfituesve me sigurimin e 21% të shërbimeve. Shërbimet lëvizëse gjithashtu kanë fituar hapësirën e tyre, 8%, duke iu shërbyer 7% të përfituesve me 9% të shërbimeve, kryesisht në sajë të financimit nëpërmjet fondit social. Shërbimet për “Fëmijë me AK” (21%) përbëjnë grupin me peshën më të madhe, të pasuar nga “Shërbime për të moshuarit, 18%. Shërbimet për “Individë të familjeve në nevojë”, të cilat dy vite më parë përbënin grupin me peshën më të konsiderueshme, 29%, në këtë vlerësim përbëjnë vetëm 16%. Rritje të ndjeshme kanë pësuar gjithashtu “Shërbimet për të rritur AK”, të cilat nga 6%, në këtë vlerësim rezultojnë 11%.

Aktualisht në vend veprojnë 7 institucione publike të përkujdesit shoqëror për fëmijët. Institucionet përfshijnë shtëpi foshnjeje, institucione për fëmijë shkollorë dhe adoleshentë, si dhe shtëpi familje për moshën 16–18 vjeç. Në vend ka edhe 19 institucione jo-publike të përkujdesit shoqëror për fëmijët. Të dhënat e raportuara nga bashkitë në korrik 2025 tregojnë se numri i përgjithshëm i fëmijëve në kujdes alternativ rezidencial është 266 fëmijë. Nga ana tjetër, Shërbimi Social Shtetëror (SHSSH) raporton se numri i fëmijëve të vendosur në kujdes rezidencial arrin në 432 përfshirë këtu ato publike dhe jopublike.⁴ Sipas të dhënave që Shërbimi Social Shtetëror (SHSSH) i dërgon INSTAT, numri i fëmijëve në kujdes alternativ formal në vitin 2023 ishte 178,3 për 100,000 banorë dhe në vitin 2024 175,3, nga të cilët 105 për 100,000 banorë në vitin 2023 dhe 105,8 në vitin 2024 ishin në kujdes rezidencial.⁵ Siç shihet, edhe pse rregullimi i kujdesit alternativ është i parashikuar vetëm me një akt nënligjor ai rregullon vetëm një formë të kujdesit alternativ në familje dhe të dhënat tregojnë se numri i fëmijëve të vendosur në familje kujdestare është i vogël krahasuar me ato të vendosur në kujdes rezidencial.

Profilizimi i fëmijëve të akomoduar në institucionet ekzistuese tregon një diversitet të madh situatash të tyre, ku arsyet e vendosjes lidhen kryesisht me braktisjen në lindje, kushte të vështira socio-ekonomike, probleme të rënda të shëndetit mendor të prindërve, neglizhencë dhe abuzim, dhe mungesë të alternativave mbështetëse të kujdesit familjar.⁶ Shumë prej fëmijëve kanë kaluar një kohë të gjatë në përkujdesje institucionale, shpeshherë që nga muaji i parë i lindjes, me raste të qëndrimit që i kalojnë 5, 8 apo edhe 14 vite. Pjesa më e madhe vijnë nga familje me sfida të thella sociale, mungesë kujdesi prindëror të qëndrueshëm dhe lidhje të ndërprera me rrjetin familjar. Në disa raste janë identifikuar problematika të shëndetit mendor, aftësi të kufizuara, apo lidhje të përsëritura të institucionalizimit, ku fëmijët janë transferuar nga një institucion në tjetrin pa ndërhyrje të hershme në favor të zgjidhjeve të qëndrueshme jashtë institucionit.⁷

Edhe pse vendi prej vitesh ka miratuar plane të deinstitutionalizimit dhe ka miratuar politika që parashikojnë përkujdesjen alternative, ende *de facto* alternativat kufizohen kryesisht në birësim ose qëndrim në institucion. Të dhënat e mësipërme tregojnë se në pak raste ekziston alternativa e rikthimit në familjen biologjike apo vendosjes në familje kujdestare. Situata ligjore e shumë fëmijëve mbetet e varur nga “interesimi” i prindërve, duke e bërë të vështirë integrimin e tyre në zgjidhje afatgjata me bazë familjen ose komunitetin.

⁴ UNICEF, Raport vlerësimi "Në kuadër të hartimit të Planit Kombëtar të Veprimit për Transformimin e Institucioneve të Përkujdesit Shoqëror për Fëmijët në Shërbime me Bazë Komunitare në Shqipëri", korrik 2025, fq. 11 dhe 42.

⁵ Të dhënat që Shërbimi Social Shtetëror (SHSSH) i dërgon INSTAT sipas tregueve të standarteve Transmonee

⁶ UNICEF, Raport vlerësimi "Në kuadër të hartimit të Planit Kombëtar të Veprimit për Transformimin e Institucioneve të Përkujdesit Shoqëror për Fëmijët në Shërbime me Bazë Komunitare në Shqipëri", korrik 2025.

⁷ Po aty, fq. 11.

Çdo fëmijë duhet të jetë në gjendje të gëzojë standard jetese të përshtatshëm për zhvillimin e tij fizik, mendor dhe shoqëror, dhe duhet të rritet në një mjedis familjar miqësor, bazuar kjo sa në standardet ndërkombëtare si për shembull Konventën e Kombeve të Bashkuara për të Drejtat e Fëmijës, atëherë edhe në politikën e brendshme të vendit.

Qeveria e Shqipërisë, përmes Ministrisë së Shëndetësisë dhe Mbrojtjes Sociale, është angazhuar për të transformuar sistemin kombëtar të përkujdesjes dhe mbrojtjes së fëmijëve, duke kaluar progresivisht nga përkujdesja institucionale drejt alternativave të bazuara në familje dhe komunitet. Ky angazhim është i përcaktuar në Strategjinë e Mbrojtjes Sociale 2024–2030 dhe në Agjendën Kombëtare për të Drejtat e Fëmijëve, dhe është në përputhje me standardet ndërkombëtare, përfshirë Konventën e Kombeve të Bashkuara për të Drejtat e Fëmijës, Udhëzimet për Kujdesin Alternativ të Fëmijëve, si dhe prioritetet e anëtarësimit në Bashkimin Evropian. Për të konkretizuar këtë vizion, është hartuar Plani Kombëtar për Transformimin e Përkujdesit Shoqëror Rezidencial për Fëmijët drejt Shërbimeve Alternative për Fëmijën dhe Familjen 2025–2027, sipas të cilit planifikohet deinstitutionalizimi i plotë i fëmijëve të vendosur në kujdes rezidencial.

Një tjetër aspekt i nevojshëm për t'u vënë në pah lidhet me sistemin e krijuar në nivel qendror dhe vendor ka të bëjë me burimet njerëzore. Raporti i vlerësimit "Në kuadër të hartimit të Planit Kombëtar të Veprimit për Transformimin e Institucioneve të Përkujdesit Shoqëror për Fëmijët në Shërbime me Bazë Komunitare në Shqipëri", i vitit 2025 tregon se struktura dhe profili i punonjëseve përgjegjës për kujdesin alternativ është e përshtatshme, por për kujdesin rezidencial.

Po ashtu, vihet në dukje se rreth 30–40% e fëmijëve të vlerësuar përmes Raportit të vlerësimit "Në kuadër të hartimit të Planit Kombëtar të Veprimit për Transformimin e Institucioneve të Përkujdesit Shoqëror për Fëmijët në Shërbime me Bazë Komunitare në Shqipëri" të vitit 2025, paraqesin potencial të pjesshëm për ribashkim me prindërit biologjikë ose me të afërm të ngushtë (gjyshër, hallë, xhaxha, etj.), por përmbushja e kësaj mundësie është e kushtëzuar nga disa faktorë, ndër të cilët përfshihet edhe fragmentimi dhe mungesa e qasjes sistematike nga ana e njërive të mbrojtjes së fëmijëve dhe strukturave vendore në planifikimin e riintegritimit të fëmijëve, sikurse edhe mungesa e mbështetjes pas ribashkimit pasi sistemi nuk garanton shërbime pasuese në komunitet për të monitoruar dhe mbështetur fëmijën dhe familjen pas kthimit në familjen biologjike.⁸

Ndërsa në vend është planifikuar një regjistër elektronik kombëtar për rastet e fëmijës në nevojë për mbrojtje⁹ dhe shkëmbimi i informacionit dhe mbledhja e të dhënave statistikore nga strukturat shtetërore përgjegjëse, në nivel qendror e vendor,¹⁰ dhe një Regjistër Elektronik Kombëtar që administrohet nga SHSSH dhe aksesohet nga të gjitha njësitë e qeverisjes vendore¹¹ ka një sërë mangësish në përdorimin, aksesin dhe popullimin e tyre me të dhëna.¹² Nuk është e qartë nëse të dy regjistrat janë të ndërlidhur mes njëri-tjetrit dhe sesa funksionale janë për të adresuar edhe kujdesin alternativ për fëmijët pa kujdes prindëror ose në nevojë mbrojtjeje.

Analiza e dy VKM-ve të sipërcituara krijon hapësirën e një mbivendosjeje të raportimeve nga punonjësi i mbrojtjes së fëmijës (PMF) tek ASHMDF dhe popullimi i Regjistrat Elektronik Kombëtar për rastet e menaxhuara. Popullimi i regjistrave dhe formularëve të shumtë që plotësohen, janë evidentuar si një ngarkesë pune

⁸ Po aty, fq. 47.

⁹ Ligji nr. 18/2017, neni 41&3, gërma "a".

¹⁰ Vendimi nr. 636, datë 26.10.2018 i Këshillit të Ministrave "Për përcaktimin e llojeve, të mënyrës së shkëmbimit e të përpunimit të informacionit dhe të të dhënave statistikore, të kërkuara nga agjencia shtetërore për të drejtat dhe mbrojtjen e fëmijës, pranë strukturave shtetërore përgjegjëse, në nivel qendror e vendor.

¹¹ Ligji nr. 121/2016, neni 33&2, shkronja "e".

¹² VKM nr. 136, datë 07.3.2018, paragrafi 5.

për PMF, kohë që mund të përdoret për monitorimin e familjeve kujdestare dhe fëmijëve. Pavarësisht veprimtarisë së kryer deri më tani, raporte vjetore të viteve të fundit për fëmijën në nevojë mbrojtje, nuk u gjetën të botuara në faqen zyrtare të ASHMDF-së.

INSTAT boton të dhëna për fëmijët pa kujdes prindëror, pwrfshtirw në kujdes alternativ. Nuk ka të dhëna për numrin e fëmijëve të rikthyer në familjen biologjike.¹³ Pa të dhëna të përditësuara çdo qasje politike e programe për interesin më të lartë të fëmijës do të ishte jo e saktë, jo e plotë dhe jo e duhura.

Arsyeja e ndërhyrjes

1. *Shpjegoni pse qeveria e sheh të nevojshme të ndërhyjë.*
2. *Shpjegoni se çfarë shpreson të trajtojë qeveria nëpërmjet kësaj ndërhyrjeje.*
3. *Shpjegoni se si i mbështet kjo ndërhyrje objektivat e nivelit të lartë të qeverisë.*
4. *Rendisni punën ekzistuese që është realizuar tashmë.*

Analiza të ndryshme kanë vënë në pah se ka një mospërputhje të rasteve të vendosjes së fëmijës në përkujdesje alternative me aktet ligjore në fuqi si dhe mbivendosje të rregullimeve. Disa lloje të kujdesit alternativ, të cilat njihen në praktikë, nuk janë në ligj ose ka kuptime të ndryshme për to. Mungojnë parashikimet në lidhje me monitorimin e fëmijëve të vendosur në kujdes alternativ për çdo rast. Miratimi i një ligji për kujdesin alternativ do të saktësojë dhe plotësojë kuadrin ligjor, sikurse do mënjanojë mbivendosjet. Vetëm përshtatja e një kuadri ligjor të plotë i cili të adresojë nevojat e fëmijëve pa kujdes prindëror do të mund të krijonte mjedisin munësues për mbrojtjen e interesit më të lartë të fëmijës. Një kuadër ligjor mund të përcaktojë kuadrin e nevojshëm për mbledhje të dhënash, qartësim kompentecash të institucioneve, garantim të mbështetjes financiare apo me forcim kapacitetesh për familjet dhe strukturat ishtitcionale, mbështetje para, gjatë dhe pas kujdesit alternativ në familje ndaj fëmijës, apo edhe ndërlidhjen e duhur të kujdesit alternativ në familje me të tjera lloje të shërbimeve sociale nga fëmijëve në nevojë dhe familjeve të tyre.

Miratimi i një ligji të ri do të diktojë nevojën e rishikimit të ndonjë ligji në vijim, si p.sh. të dispozitave të KF, ligjit nr. 121/2016, ligjit nr.18/2017 dhe do të nevojitet të plotësohet me VKM-të përkatëse në lidhje me përkujdesin alternativ në familje. Elemente që kanë të bëjnë me kriteret, dokumentacionin dhe procedurat për evidentimin e familjes kujdestare për fëmijët pa kujdes prindëror dhe masën e financimit për shpenzimet e fëmijës së vendosur në familje kujdestare etj., duke u parashikuar në kuadrin ligjor, do të plotësojnë situatën dhe do krijojnë kuadrin e duhur për këtë shërbim në përputhje me interesin më të lartë të fëmijëve.

Qëllimi i projekt ligjit është të garantojë ofrimin e shërbimit të kujdesit alternativ në familje një mjedis të përshtatshëm familjar për fëmijët në nevojë për përkujdes dhe mbrojtje. Ky projektligj synon të ruajë dhe garantojë zhvillimin dhe mirëqenien e fëmijës në një mjedis të sigurt, mbështetës dhe përfshirës familjar, në përputhje me interesin më të lartë të fëmijës, duke marrë parasysh nevojat individuale dhe promovuar zhvillimin e shëndetshëm të tij/saj.

Objekti i politikës

- *Vendosni objektiva që korrespondojnë me problemin dhe shkaqet e tij.*
- *Sigurohuni që objektivat e vendosur të korrespondojnë me ato të dhëna në përmbledhjen ekzekutive, por më të detajuara.*

¹³ <http://www.instat.gov.al/al/statistika-zyrtare-femije-dhe-te-rinj/p%C3%ABrkujdesja-alternative/>.

- *Sigurohuni që objektivat janë specifike, të matshëm, të arritshëm, realë dhe në kohë.*

Objektivat e synuara nëpërmjet kësaj politike janë:

- krijimi i një sistemi të qëndrueshëm dhe të rregulluar për kujdesin alternativ në familje, në përputhje me Konventën e OKB-së për të Drejtat e Fëmijës dhe Udhëzimet e OKB-së për Kujdesin Alternativ
- garantimi i një mbrojtje dhe zhvillimi të fëmijës në një mjedis familjar të sigurt, duke reduktuar varësinë nga institucionet rezidenciale
- përmbushja e planit kombëtar për transformimin e përkujdesit shoqëror rezidencial për Fëmijët 2025–2027 duke mundësuar kalimin e qëndrueshëm të fëmijëve nga kujdesi rezidencial drejt shërbimeve alternative me bazë familjare, të cilat janë cilësore, gjithëpërfshirëse dhe të orientuara nga interesi më i lartë i fëmijës
- forcimi i mbështetjes prindërore dhe parandalimi i ndarjes nga familja biologjike; rritja e numrit të familjeve kujdestare të licencuara dhe të trajnuara; ngritja e mekanizmave të monitorimit, inspektimit dhe raportimit; sigurimi i mbështetjes financiare dhe sociale për fëmijët dhe familjet kujdestare; si dhe harmonizimi i praktikave me standardet ndërkombëtare dhe procesin e integritetit në BE.

Përshkrimi i opsioneve të shqyrtuara

- *Përshkruani opsionin e status quo-së.*
- *Identifikoni dhe përshkruani të gjitha opsionet e politikave që keni marrë parasysh.*
- *Shpjegoni se si janë identifikuar opsionet e politikës.*

Për të përcaktuar opsionin më të mirë për zgjidhjen e problematikave të mësipërme janë marrë në shqyrtim opsionet e mëposhtme:

Opsioni 1 - ruajtja e status quo-së.

Aktualisht, kujdestaria familjare në Shqipëri nuk është e rregulluar nga një ligj i posaçëm, por nga një akt nënligjor - VKM nr. 149/2018, e miratuar në zbatim të Ligjit nr. 121/2016 “Për shërbimet e kujdesit shoqëror në RSH” dhe VKM nr. 578, datë 03.10.2018, e miratuar në zbatim të Ligjit nr. 18/2017 “Për të drejtat dhe mbrojtjen e fëmijës”. Kjo formë kujdesi ka filluar tashmë të zbatohet në vend duke shënuar një hap të parë drejt zhvillimit të këtij mekanizmi si alternativë ndaj kujdesit rezidencial.

Mungesa e një kuadri ligjor të plotë dhe të qëndrueshëm e bën këtë opsion të brishtë nga pikëpamja institucionale dhe rregullatore. Vijimi i zbatimit të kujdestarisë familjare vetëm mbi bazën e akteve nënligjore do të sillte pasiguri në praktikë, si në aspektin e garantimit të të drejtave të fëmijës ashtu edhe në mbështetjen e kujdestarëve. Si rrjedhojë, kjo situatë pengon ndërtimin e një sistemi mirëfunksionues për mbrojtjen e fëmijëve, në përputhje me parimin e interesit më të lartë të fëmijës dhe standardet ndërkombëtare të kujdesit alternativ.

Opsioni 2 - Një nga opsionet e mundshme do të ishte bërja e ndryshimeve në ligjin nr. 18/2017 “Për të drejtat dhe mbrojtjen e fëmijës” si dhe në ligjin nr. 121/2016 “Për shërbimet dhe kujdesin shoqëror në Republikën e Shqipërisë”. Megjithatë, ky opsion nuk do të sillte ndryshimet thelbësore të nevojshme për ndërtimin e një sistemi të qëndrueshëm të kujdestarisë familjare.

Ndryshimet e tilla do të rrezikonin të deformonin qëllimet dhe strukturën konceptuale të të dy ligjeve, të cilat trajtojnë institute të ndryshme të përkujdesit dhe mbrojtjes sociale. Përfshirja e dispozitave të detajuara mbi kujdestarinë familjare në këto ligje do të kërkonte një qasje të ngjashme edhe për format e tjera të kujdesit social ndaj fëmijëve, duke e bërë kështu legjislacionin të ngarkuar, të fragmentuar dhe më pak funksional. Prandaj, ndryshimet brenda këtyre ligjeve nuk përbëjnë qasjen më të përshtatshme për krijimin e një kuadri të plotë dhe koherent ligjor për kujdestarinë familjare. Zgjidhja më efektive do të ishte hartimi i një ligji të veçantë, që adreson në mënyrë tërësore parimet, procedurat, standardet dhe përgjegjësitë institucionale për këtë formë kujdesi alternativ.

Opsioni 3 - Hartimi i një ligji të ri

Ky opsion parashikon krijimin e një kuadri të ri ligjor dhe rregullator të veçantë për kujdestarinë familjare, si një nga format e përkujdesit social që garanton mbrojtjen e fëmijëve në një mjedis familjar. Ky është opsioni më i përshtatshëm dhe më i qëndrueshëm, pasi do të mundësonte ndërtimin e një baze të qartë, gjithëpërfshirëse dhe të harmonizuar për organizimin, standardet dhe mbikëqyrjen e kujdestarisë familjare në nivel kombëtar dhe vendor.

Duke qenë se kujdestaria familjare tashmë në një formë të kufizuar njihet dhe zbatohet në vend si dhe do të ketë një transferim të burimeve financiare nga kujdesi rezidencial në familje, kostot e implementimit të sistemit të ri ligjor nuk do të jenë ndjeshëm më të larta sesa ato që shoqërojnë zbatimin e kuadrit aktual. Megjithatë, një ligj i posaçëm është i domosdoshëm për të garantuar zhvillimin e një sistemi funksional dhe afatgjatë të kujdesit alternativ familjar, në përputhje me standardet ndërkombëtare dhe me objektivat kombëtare për forcimin e mbrojtjes së fëmijëve në Shqipëri.

Vlerësimi i opsioneve/analizimi i ndikimeve

1. Identifikoni grupet e prekura.

2. Identifikoni llojet e ndikimeve për secilin grup të prekur, bëni dallimin midis ndikimeve të drejtpërdrejta dhe jo të drejtpërdrejta.

3. Për ndikimet e drejtpërdrejta:

a. Përshkruani nga ana cilësore ndikimet e drejtpërdrejta mbi grupet e prekura.

b. Analizoni nga ana sasimore ndikimet më të rëndësishme të drejtpërdrejta.

c. Përcaktoni vlerën monetare të ndikimeve më të rëndësishme të drejtpërdrejta aty ku është e mundur (përdor tabelën në Aneksin 2/a të këtij dokumenti).

d. Analizoni ndikimin mbi ndërmarrjet e vogla dhe të mesme (nëse ka).

4. Për ndikimet jo të drejtpërdrejta:

a. Përshkruani nga ana cilësore ndikimet jo të drejtpërdrejta mbi grupet e prekura.

b. Analizoni ndikimin mbi konkurrencën.

5. Diskutoni kufizimin e analizës:

a. Jepni supozimet në të cilat janë bazuar parashikimet dhe risqet, të cilave ato u nënshtrohen.

b. Tregoni se çfarë mund të pengojë realizimin e përfitimeve, të rrisë kostot ose të sjellë pasoja të papritura.

6. Përmbledhni vlerësimin e opsioneve:

a. Paraqisni një pasqyrë përmbledhëse të të gjitha ndikimeve të opsioneve të analizuara.

b. *Shpjegoni se si ndikimet e të gjitha opsioneve të analizuara krahasohen me njëra-tjetrën.*

c. *Paraqisni përlllogaritjet më të mira të përgjithshme neto të ndikimit me vlerë monetare të përcaktuar për çdo opsion (përdor tabelën në Aneksin 2/b të këtij dokumenti).*

Grupet që prek zbatimi i kësaj politike

- **Qytetarët/publiku:** Preken në mënyrë direkte, pasi nëpërmjet dispozitave të këtij projektligji synohet mbrojtja dhe përkujdesja për fëmijët pa kujdes prindëror ose në rrezik për ta humbur atë. Ata përfitojnë nga një sistem i qartë ligjor që garanton të drejtat e fëmijës, mjedis të sigurt familjar dhe mbështetje psiko-sociale.
- **Biznesi/Subjektet:** Preken në mënyrë të tërthortë, pasi licencimi dhe bashkëpunimi me organizatat jofitimprurëse të licencuara për ofrim shërbimesh sociale, me kufizimet që projektligji përcakton, do të gjenerojë angazhim dhe përgjegjësi më të lartë në sigurimin e cilësisë së kujdesit alternativ në familje në vendin tonë.
- **Buxheti i Shtetit:** Ndryshimet e parashikuara synojnë forcimin e kapaciteteve pranë bashkive dhe shërbimeve sociale, përmes financimit të familjeve kujdestare, sigurimeve shoqërore e shëndetësore për kujdestarët profesionalë, si dhe ngritjes së regjistrit elektronik kombëtar. Kjo sjell përdorim më efektiv të burimeve publike dhe ulje të kostove afatgjata nga reduktimi i kujdesit institucional.

Përfitimet

Grupet e mësipërme përfitojnë në mënyra të ndryshme nga kjo politikë. Konkretisht:

- **Fëmijët** fitojnë mbrojtje dhe një mjedis të ngrohtë familjar.
- **Familjet kujdestare** përfitojnë mbështetje financiare dhe shërbime trajnuese.
- **Shoqëria** përfiton nga rritja e solidaritetit dhe ulja e pasojave sociale të braktisjes dhe institucionalizimit.

Ndikimet e drejtpërdrejta

Kjo politikë ka ndikime të drejtpërdrejta tek qytetarët, duke siguruar mbrojtjen dhe shëndetin e fëmijëve, garantimin e të drejtave të tyre dhe vendosjen në kushte jetese më të përshtatshme.

Ndikime sociale direkte

Fëmijët dhe qytetarët, nëpërmjet masave të parashikuara, rrisin besueshmërinë të shteti, ndihen më të mbrojtur dhe përfitojnë shërbime më cilësore sociale. Promovohet barazia, mosdiskriminimi dhe integrimi shoqëror.

Ndikime indirekte

Një ndikim indirekt është zgjerimi i bashkëpunimit ndërinstitucional dhe përfshirja e organizatave të shoqërisë civile. Kjo sjell ndërtimin e një rrjeti më të gjerë mbrojtjeje dhe kujdesi, duke forcuar sistemin e mirëqenies sociale dhe duke e harmonizuar atë me standardet e BE-së.

ARSYETIMI I OPSIONIT TË PREFERUAR

Shpjegoni arsyet për zgjedhjen e opsionit të preferuar. Ju lutemi jepni nëse është e mundur koston dhe përfitimin me vlerë të përcaktuar monetare. (jo më shumë se 7 rreshta)

Opsioni i preferuar, nr. 3, mundëson hartimin e një kuadri rregullator të ri. Ky është opsioni më ipwrshtatshwm, sepse do të krijonte një kuadër të qëndrueshëm, të qartë dhe të plotë për kujdesin në familje ndaj fëmijëve në nevojë për këtë kujdes. Ndërkohë që kujdetaria familjare njihet dhe zbatohet në vend, edhe kostoja e hartimit dhe miratimit të një ligji të ri do të ishte jo shumë më e lartë se ajo për opsionin 1, por e nevojshme për qëllimin të cilin adreson miratimi i një sistemi të qëndrueshëm të kujdesit alternativ në familje në vendin tonë.

Kostoja do të ishte 1,68 miliardë lekë për periudhën 2026-2035. Vlera prezente aktuale e koston në total (me një faktor zbritjeje 5% në vit) arrin në 1,27 miliardë lekë. Vlera prezente aktuale e përfitimeve, në formën e transfertave financiare për familjet dhe fëmijet; taksa indirekte të kthyera në buxhetin e shtetit dhe efekt multiplikator për shkak të konsumit të rritur (me faktor zbritjeje 5%, i cili aplikohet zakonisht për përfitimet sociale) janë 1,87 miliardë lekë (si në opsionin 2). Përtej periudhës 10-vjecare, po të përlllogariten përfitimet nga arsimimi, shëndeti dhe aktiviteti ekonomik i fëmijëve kur të rriten (duke presupozuar një periudhe pune 40 vjeçare për çdo fëmijë dhe një shpërndarje normale të fitimeve të tyre në të ardhmen sipas kategorive të të ardhurave), efektin multiplikator në ekonomi përmes uljes së shpënzimeve sociale, rritjes së konsumit dhe taksave direkte e indirekte, vlera prezente aktuale e përfitimeve nga ky program përlllogaritet në 21,3 miliardë lekë (në 50 vjet) për rreth 600 fëmijë përfitues në dhjetëvjeçarin 202-2025. Vlera aktuale neto në këtë opsion (Përfitimet aktuale – kosto aktuale) është 20 miliardë lekë, ndërsa raporti kosto përfitim është 1:16,8. Pra, për çdo 100 lekë të shpenzuar në këtë program, shoqërisë do t'i kthehen 1 680 lekë përgjatë ciklit të jetesës së këtyre fëmijëve.

Kosto nominale për periudhën e PBA-së 2026-2028 është 412 milionë lekë.

Arsyetimi i opsionit të preferuar

- *Zgjidhni opsionin e preferuar, bazuar në analizë.*
- *Shpjegoni arsyetimin tuaj.*

Analiza të ndryshme kanë vënë në pah se ka një mospërputhje të rasteve të vendosjes së fëmijës në përkujdesje alternative me aktet ligjore në fuqi si dhe mbivendosje të rregullimeve. Disa lloje të kujdesit alternativ të cilat njihen në praktikë nuk janë në ligj ose ka kuptime të ndryshme për to. Mungojnë parashikimet në lidhje me monitorimin e fëmijëve të vendosur në kujdes alternativ për çdo rast. Miratimi i një ligji për kujdesin alternativ do të saktësojë dhe plotësojë kuadrin ligjor, sikurse do mënjanojë mbivendosjet.

Kriteret	Pesha	Opsioni 1	Opsioni 2	Opsioni 3
Përcaktimi i rregullave të qarta për kujdesin alternativ në familje, duke aplikuar kritere në	5	0 (20)	3 (18)	5 (25)

përputhje me Udhërrefyesin e OKBsë, dhe aktet politike të BE-së, konsideruar që nuk ka një acuis të BEsë për këtë çështje.				
Parashikohet forcimi i kapaciteteve të strukturave të dedikuara për çështjet sociale pranë ministrisë përgjegjëse për çështjet sociale. Gjithashtu, në vijim synohet edhe forcimi i kapaciteteve të insitucioneve si SHSSH, Agjencia për Mbrojtjen e Fëmijëve, si dhe bashkive.	5	0 (0)	0 (0)	5 (25)
Konsultimi me Udhërrefyesin e OKBsë	5	0 (0)	5 (25)	5 (25)
Rritja e rolit dhe përgjegjësisë të bashkive për kujdesin alternativ në familje	5	0 (0)	3 (18)	5 (25)
Harmonizim me legjislacionin tjetër për shërbimet sociale ndaj fëmijëve në nevojë	5	0 (0)	5 (25)	5 (25)
Krijimi i rregullave për të gjitha subjektet që kërkojnë të licensohen për ofrimin e kujdesit alternativ, por edhe për mbështetjen e famijleve kujdestare dhe fëmijëve.	5	0 (0)	5 (25)	5 (25)
Pikët		0	61	100

Bazuar në analizën e mësipërme, vlerësohet se opsioni i preferuar është Opsioni 3 (hartimi i një ligji të ri). Arsyeja pse propozohet të procedohet me Opsionin 3 është sepse ndryshimet e propozuara në këtë politikë janë rrënjësore: riorganizim i shërbimit të kujdesit alternativ në familje, përcaktim i llojeve të këtij shërbimi, përcaktim i rregullave procedurale, monitorimit dhe inspektimit.

Çështje të zbatimit

- *Shpjegoni se cila strukturë do të jetë përgjegjëse për zbatimin e opsionit të zgjedhur.*
- *Shpjegoni pengesat e mundshme për zbatimin e opsionit të zgjedhur.*
- *Përshkruani masat që do të ndërmerren gjatë zbatimit për të arritur qëllimet e politikës.*

Për zbatimin dhe monitorimin e këtij projektakti ngarkohen strukturat përgjegjëse për çështjet sociale në nivel qendror dhe vendor.

Gjithashtu, rol thelbësor për monitorimin e zbatimit të ligjit kanë:

- Njësia//punonjësit e mbrojtjes së fëmijës dhe njësia e vlerësimit të nevojave dhe referimit në nivel vendor;
- Shërbimi Social Shtetëror, në nivel qendror dhe rajonal;
- Agjencia Shtetërore për të Drejtat dhe Mbrojtjen e Fëmijës;
- Inspektoriati përgjegjës për shërbimet sociale.

Rol thelbësor për hartimin e akteve nënligjore kanë Këshilli i Ministrave dhe ministria përgjegjëse për çështjet sociale.

Faza e monitorimit dhe vlerësimit

- *Jepni një përshkrim të përmbledhur të masave të monitorimit dhe të vlerësimit.*
- *Identifikoni kriteret/treguesit për të matur arritjen e objektivave ose progresin drejt tyre.*

Monitorimi i këtij ligji do të realizohet në vijisi nga strukturat përkatëse, si bashkitë, SHSSH, Agjencia Shtetërore për të Drejtat dhe Mbrojtjen e Fëmijës, si dhe ministria përgjegjëse për çështjet sociale.

Propozues

**MINISTRI I SHËNDETËSISË DHE
MIRËQENIES SOCIALE**

EVIS SALA

Raporti i vlerësimit të ndikimit - Shtojca 2/a

Tabela: Vlera aktuale neto në total (VAN) - kostot dhe përfitimet me vlerë monetare të përcaktuara në milionë lekë e zbritur për 10 vjet (Vlera aktuale e kostos dhe vlera aktuale e përfitimit); krahasuar me status quo-në.

Opsioni 1

<i>në lekë</i>	Viti 1	Viti 2	Viti 3	Viti 4	Viti 5	Viti 6	Viti 7	Viti 8	Viti 9	Viti 10
Faktori zbritës	5%	5%	5%	5%	5%	5%	5%	5%	5%	5%
Kosto për buxhetin - një herë	1 000 000									
Kosto për buxhetin - në vazhdimësi	50 192 680	156 185 580	157 578 397	158 999 071	160 448 158	161 926 227	163 433 857	164 971 639	166 540 178	168 140 087
Kosto për bizneset - një herë										
Kosto për bizneset - në vazhdimësi										
Kosto për grupet e tjera - një herë										
Kosto për grupet e tjera - në vazhdimësi										
Kosto në total	51 192 680	156 185 580	157 578 397	158 999 071	160 448 158	161 926 227	163 433 857	164 971 639	166 540 178	168 140 087
Kosto e zbritur										
Kosto në total x Faktori zbritës	48 754 933	141 664 925	136 122 144	130 808 929	125 715 330	120 831 843	116 149 391	111 659 299	107 353 283	103 223 428
Përfitimet për buxhetin – një herë										
Përfitimet për buxhetin – në vazhdimësi	6 525 048	30 456 188	30 727 787	31 004 819	31 287 391	31 575 614	31 869 602	32 169 470	32 475 335	32 787 317
Përfitimet për grupet e tjera – një herë										
Përfitimet për grupet e tjera – në vazhdimësi	50 192 680	156 185 580	157 578 397	158 999 071	160 448 158	161 926 227	163 433 857	164 971 639	166 540 178	168 140 087

Përfitimet për biznesin – një herë										
Përfitimet për biznesin – në vazhdimësi	15 057 804	46 855 674	47 273 519	47 699 721	48 134 447	48 577 868	49 030 157	49 491 492	49 962 053	50 442 026
Përfitimet totale	71 775 532	233 497 442	235 579 704	237 703 611	239 869 996	242 079 709	244 333 616	246 632 601	248 977 566	251 369 430
Përfitimi i zbritur Përfitimi në total x faktori zbritës	68 357 650	211 789 063	203 502 606	195 559 349	187 944 418	180 643 606	173 643 339	166 930 652	160 493 159	154 319 025
Vlera prezente aktuale e përfitimit në total	1 703 182 866 ALL									
Vlera prezente aktuale e kostos në total	1 142 283 506 ALL									
Vlera Prezente Neto Aktuale (VAN) Vlera aktuale e përfitimit në total – Vlera aktuale e kostos në total	560 899 360 ALL									

Raporti i vlerësimit të ndikimit - Shtojca 2/b

Tabelë: Vlera aktuale neto në total e çdo opsioni

Opsioni	Vlera aktuale në milionë lekë		Vlera aktuale neto në milionë lekë
	Kosto	Përfitimi	
Opsioni 1 (niveli i pagave 2024)	1 142	1 703	561
Opsioni 2 (paga minimale e rritur nga 2025)	1 256	1 874	618
Opsioni 3 (duke llogaritur fitimet nga produktiviteti për rreth 600 fëmijë gjatë ciklit të jetës 40 vjet)	1 256	21 294	21 295